

Rural women's lived experience of early marriage

(A study in the villages of the central district of farsan county, chaharmahal and bakhtiari province)

Omid Babaei*

Abstract

Early marriage is a social and cultural phenomenon that occurs as a common reality in women's lives in less developed societies, especially in rural areas. The present study, using a qualitative and phenomenological approach, examines the lived experiences of rural women who married at a young age (under 18 years). The aim of this study is to gain a deeper understanding of the feelings, attitudes, and challenges that these women face. The participants in this study are fourteen rural women from the central part of Farsan County, Chaharmahal and Bakhtiari Province, who were selected through purposive sampling based on theoretical saturation. Data were collected through semi-structured interviews. Colaizzi's method was used for data analysis, and peer feedback and member checking were employed to ensure research validity. After compiling a list of women's key statements about early marriage, the main themes of the study – “Early marriage as forced marriage”, “Early marriage as a social value”, “Early marriage as a form of structural violence”, “Early marriage as a strategy”, “Pressure of social roles” and “Identity challenges” – were extracted and described. The findings show that early marriage in this region is not simply an individual event but is shaped within a complex web of social, cultural, and economic factors, perpetuating social inequalities.

Keywords: lived experience, early marriage, phenomenology, child marriage, farsan county.

* Instructor of Sociology, Faculty of Social Sciences, Payame Noor University, Tehran, Iran,

omidbabaei@pnu.ac.ir

Date received: 24/02/2025, Date of acceptance: 02/06/2025

Introduction

Early marriage is any marriage that takes place before the age of 18, when the girl is not physically or psychologically ready for marriage and childbearing (UNICEF, 2018). Early marriage is widespread in all parts of the world, but statistics show that its rate is lower in Europe, North America, and West Asia (Yann Le Strat, et al., 2011) and higher in South Asia, Africa, and Latin America; with about 31 million marriages under the age of 18 occurring in South Asia, 14 million in Sub-Saharan Africa, and about 6.6 million in Latin America (Nour, 2009). According to a UNICEF report (2020), about 17 percent of marriages in Iran were related to the marriage of girls under the age of 18. Also, in rural areas of Iran, child marriage between the ages of 15 and 19 has increased from 20.87 percent to 27.32 percent and has been on the rise (Azimi, 2020). One of the provinces where a significant amount of early marriages are prevalent, but accurate and official statistics are not available to provide a clear picture of this situation, is Chaharmahal and Bakhtiari province. Evidence indicates that this type of marriage is very common in Chaharmahal and Bakhtiari province, and especially in the villages of the central part of Farsan county, which is accompanied by harms such as dissatisfaction with married life, low quality of life, failure to attend school, early childbirth, physical and mental illnesses, domestic violence, divorce, suicide, etc. (Social and Cultural Affairs Office of Chaharmahal and Bakhtiari Governorate, 2024). In the present study, the researcher seeks to answer the following questions: What is rural women's understanding of child marriage and how do they define it? How and under what circumstances do they decide to marry as children? What feelings do they have at the time of marriage? What are the effects of this marriage on their lives?

Materials & methods

The present study investigates the understanding of rural women's experience of early marriage, using a qualitative method and a phenomenological approach. In this study, the interview tool was used to collect data. The technique used in the interview process is semi-structured interviews. In these interviews, women were mostly asked to express their experiences, attitudes, and feelings about early marriage. Their perception of love, marriage, and marital relationships before and after marriage, how their marriage occurred, their level of choice in marriage, their experience of pregnancy, childbirth, and motherhood at an early age, the impact of early marriage on continuing their education, their presence in society, their social

relations, and economic issues, their experience of domestic violence, etc. were among the most important issues raised in the interview questions. The population studied in this study is all women living in the villages of the central part of Farsan County, Chaharmahal and Bakhtiari Province, who are under the age of 18 and have been married for an average of 5 to 7 years. The sampling in this study is purposive sampling. The criteria for participants to enter this study are: 1- They should be willing to share their experiences about early marriage. 2- They should be married between the ages of ten and seventeen (they should be child spouses). 3- They should have been married for at least five to seven years. 4- They should be no more than 30 years old. 5- They should be from different socio-economic levels, as this can help to better understand the experiences. In this sampling method, the sample size depends on theoretical saturation. In this study, theoretical saturation was achieved after in-depth interviews with 14 child spouse women, living in the villages of Deh Cheshme, Chobin, and Bidkal, which are located in the central district of Farsan County, Chaharmahal and Bakhtiari Province. Two strategies of peer feedback and member control were used to validate the study. In this study, the Colaizi method was used to analyze the data (for more information, see Cresswell, 2015:193).

Discussion & Result

The research findings are categorized into several key themes, each emphasizing specific aspects of this phenomenon: “Early marriage as forced marriage,” “Early marriage as a social value,” “Early marriage as a form of structural violence,” “Early marriage as a strategy,” “Pressure of social roles,” and “Identity challenges.” In fact, these six themes provide a snapshot of the power structures, cultural norms, and socio-economic conditions prevailing in this region, clearly demonstrating that early marriage in this region is not simply an individual event, but rather a complex manifestation of social forces. Research shows that early marriage in this region is often experienced as a forced marriage, rather than a conscious choice. Family, social, and economic pressures force girls to accept a marriage for which they are not psychologically, socially, or even physically prepared. This leads to the perpetuation of early marriage as a social value, because the family and society, instead of supporting women’s right to choose, view this phenomenon as a long-standing tradition and a positive thing. Also, since early marriage weakens women’s abilities and capacities and ignores their rights, it can be considered a form of

structural violence. This violence, not only in physical form but also in a form of social suffocation, creates restrictions on women's rights, including their right to education and mental health. Under the influence of this type of violence, women lose the ability to choose and make decisions and become powerless executors. At the same time, some rural women view early marriage as a strategy to escape poverty or improve their own and their families' social status. They believe that in conditions of poverty and lack of access to adequate financial resources, families may consider marrying off girls as a way to reduce their economic burden and secure an uncertain future for them. This approach, by assuming that marriage can improve the family's economic situation, accelerates the process of marriage for girls and places them in a situation where they are forced to accept roles that conflict with their true identity. Since these women are quickly defined as wives and mothers, they do not have the opportunity to identify their individual identity and fulfill their personal aspirations, which can also lead to identity crises, feelings of social exclusion, and reduced self-esteem.

Conclusion

Research shows that early marriage in this region is rooted in gender inequalities, poverty, patriarchal traditions, clan relations, and weak support structures for women. Therefore, to combat this phenomenon and prevent the problems it causes, in addition to public education and awareness-raising, it is essential to improve the economic and social status of women, create equal educational and employment opportunities, and change traditional attitudes about marriage and the role of women in society. Focusing on empowering women, protecting their rights, and creating support networks will play a key role in reducing early marriage and improving the quality of life of these women. Of course, achieving these achievements requires the cooperation and joint support of the government, non-governmental organizations, and the local community to ultimately achieve sustainable and positive changes in this area.

Bibliography

- Ahmadi, K. (2017), The necessity of revising and increasing the age of child marriage in Iranian laws, *Legal Studies*, 2(17), 233-251. [in Persian]
- Ahmadi, K. (2011), The echo of silence: a comprehensive study on early child marriage in Iran, *Applied Family Therapy Quarterly*, 2(2), 508-527. [in Persian]

91 Abstract

- Ahmadi, V., & Rezaei, A. (2015), A study of the progress of marriage in the provinces of the country during the years 2006 to 2011, *Population Quarterly*, 22(94-93), 81-94. [in Persian]
- Alibazi, H., Zarei, I., & Mohammadi, K. (2012), Women's lived experience of the consequences of child marriage: A qualitative reading, *Family Counseling and Psychotherapy Quarterly*, 12(2), 147-176. [in Persian]
- Astin Afshan, P. (2002), *Study of the trends in the age of marriage and the socio-demographic factors affecting it during the years 1975-1995*, Master's thesis, Tehran: Department of Demography, University of Tehran. [in Persian]
- Azimi, K. (2020), The trend of girl child marriage in Iran based on national census data. *Sexual and reproductive health matters*, 28(1), 1820655.
- Chenani, F., Rezaei-fard, F., Jalali, F., & Jahangiri, S. (2012), Study of the Causes and Harms of a Married Child, *Culture and Art Studies*, 7(1), 105-114. [in Persian]
- Creswell, J. (2015), *Qualitative research and research design (choosing from five approaches)*, translated by Hassan Danaeifard and Hossein Kazemi, Tehran: Saffar Publications.
- Eftekharzadeh, S. Z. (2015), Women's lived experience in early marriage, *Social Work Research Journal*, 2(3), 108-156. [in Persian]
- Gall, M., Borg, W., & Gall, J. (2015), *Quantitative and Qualitative Research Methods in Educational Sciences and Psychology*, translated by Ahmad Reza Nasr et al., Tehran: Samt Publications.
- Ghadiri, M. (2016), Age of consent to marriage from the perspective of the international human rights system, *Family Research Quarterly*, 12(45), 116-138. [in Persian]
- Groot, R. D., kuunyem, M. Y., & Palermo, T. M. (2018), Child marriage and associated outcomes in Northern Ghana: A cross-sectional study. *BMC Public Health*, 18, 1-12.
- Kamali, A., Safiri, K., & Asadpour, O. (2021), Strategies of spouses' children in dealing with marital life problems, *Quarterly Journal of Women and Society*, 13(2), 169-195. [in Persian]
- Kazemipour, S. (2009), Measuring youth's attitudes towards marriage and recognizing its effects and consequences with an emphasis on student marriages, *Culture in the Islamic University*, 13(2), 75-95. [in Persian]
- Kiwi, R., & van Kampenud, L. (2007), *Research Methods in Social Sciences*, translated by Abdolhossein Nik-Gohar, Tehran: Tutia Publications.
- Mahmoudian, H. (2004), The Increasing Age of Marriage: A Study of Supporting Factors, *Letter of Social Sciences*, 11(4), 27-54. [in Persian]
- Majdi, A. A., Kermani, M., Baradaran Kashani, Z., & Khedmati-Baghmach, F. (2023), Women's lived experience of early marriage: A qualitative study, *Quarterly Journal of Family Studies*, 19(74), 197-215. [in Persian]
- Mohammadpour, A. (2019), *Method within Method, on the Construction of Knowledge in the Humanities*, Tehran: Logos Publications. [in Persian]
- Nour, N. M. (2009), Child marriage: a silent health and human rights issue. *Reviews in Obstetrics and Gynecology*, 2(1), 51.

- Paine, M. (2012), *New Theory of Social Work*, translated by Talat Elahyari and Akbar Bakhshi-nia, Tehran: Danjeh. [in Persian]
- Paul, P. (2020), Child marriage among girls in India: Prevalence, trends and socio-economic correlates. *Indian Journal of Human Development*, 14(2), 304-319.
- Rahimi Namdar, N. (2019), *Sociological study of the tendency towards child marriage and its related factors among female students of the second high school in Tabriz, Tabriz District 3*, Master's thesis, Tabriz: Department of Law and Social Sciences, University of Tabriz. [in Persian]
- Salahshur, E., & Habibpour Getabi, K. (2017), Sociological analysis of the role of poverty in the experience of child marriage (case study: women of Chababar city), *Iranian Journal of Social Issues*, 1(2), 31-75. [in Persian]
- Salahshur, N. (2019), *Study of social factors affecting early marriage (child marriage) of women in Talesh city*, Master's thesis, Rasht: Department of Social Sciences, Koshiyar Institute of Higher Education. [in Persian]
- Segal-Engelchin, D., Huss, E., & Massry, N. (2015), The experience of early marriage: Perspectives of engaged and married Muslim women in Israel. *Journal of Adolescent Research*, 31(6), 725-749.
- Statistical Yearbook of Chaharmahal and Bakhtiari Province* (2016), available on the website of the Iranian Rural Network at <https://stat.roostanet.com>. [in Persian]
- Susilo, S., Istiawati, N. F., Aliman, M., & Alghani, M. Z. (2021), Investigation of early marriage: A phenomenology study in the Society of Bawean Island, Indonesia. *Journal of Population and Social Studies [JPSS]*, 29, 544-562.
- Tohidi Ardhal, F., & Heydarzadeh, E. (2011), Qualitative Research with Emphasis on the Focus Group Method (*Collection of Articles on Qualitative Methods in Social Research in Tehran*): Expediency Discernment Council, Strategic Research Center. [in Persian]
- UNICEF (2018), *Child marriage is a violation of human rights, but is all too common*. [UNICEF data: Monitoring the situation of children and women].
- Yann Le Strat, M. D., Dubertret, C., & Bernard Le Foll, M. D. (2011), Child marriage in the United States and its association with mental health in women. *Pediatrics*, 128(3), 524-530.

تجربه زیسته زنان روستایی از ازدواج زود هنگام (مطالعه‌ای در روستاهای بخش مرکزی شهرستان فارس، استان چهارمحال و بختیاری)

امید بابائی*

چکیده

ازدواج زودهنگام یکی از پدیده‌های اجتماعی و فرهنگی است که در جوامع کمتر توسعه‌یافته به ویژه در مناطق روستایی، به عنوان یک واقعیت شایع در زندگی زنان جریان دارد. پژوهش حاضر با رویکرد کیفی و پدیدارشناختی به بررسی تجربیات زیسته زنان روستایی که در سنین پایین (زیر ۱۸ سال) ازدواج کرده‌اند، می‌پردازد. هدف از این پژوهش، فهم عمیق‌تر احساسات، نگرش‌ها و چالش‌هایی است که این زنان با آن مواجه هستند. مشارکت‌کنندگان در این پژوهش، چهارده نفر از زنان روستایی بخش مرکزی شهرستان فارس، استان چهارمحال و بختیاری هستند که از طریق نمونه‌گیری هدفمند از نوع معیار محور و با اشباع نظری انتخاب شده‌اند. داده‌ها از طریق مصاحبه نیمه‌ساخت‌یافته جمع‌آوری شده است. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش کولایزی و جهت اعتباریابی پژوهش از دو استراتژی بازخورد هم‌تایان و روش کنترل اعضا استفاده شده است. پس از تهیه فهرستی از اظهارات مهم زنان در مورد ازدواج زودهنگام، مضامین اصلی پژوهش - «ازدواج زودهنگام به مثابه ازدواج اجباری»، «ازدواج زودهنگام به مثابه یک ارزش اجتماعی»، «ازدواج زودهنگام به مثابه نوعی خشونت ساختاری»، «ازدواج زودهنگام به مثابه یک استراتژی»، «فشار نقش‌های اجتماعی» و «چالش‌های هویتی» - استخراج و توصیف شدند. یافته‌ها نشان می‌دهد که ازدواج زودهنگام در این منطقه، صرفاً یک رویداد فردی

* مربی جامعه‌شناسی، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران، omidbabaei@pnu.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۲/۰۶، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۳/۱۲

نیست و در بستر عوامل اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی پیچیده‌ای شکل می‌گیرد و به تداوم نابرابری‌های اجتماعی دامن می‌زند.

کلیدواژه‌ها: تجربه زیسته، ازدواج زودهنگام، پدیدارشناسی، کودک‌همسری، شهرستان فارس.

۱. مقدمه و بیان مساله

ازدواج به عنوان یک پدیده اجتماعی و فرهنگی، یکی از مهم‌ترین تجربه‌های زندگی بشر است که تأثیرات عمیقی بر روابط فردی، خانوادگی و اجتماعی دارد و از جنبه‌های گوناگونی قابل بررسی و مطالعه است. ازدواج، صمیمانه‌ترین نوع رابطه و رکن خانواده است و سلامت آن تضمین‌کننده سلامت خانواده است (محمدی، ۱۳۹۲: ۱۶۶). یکی از جنبه‌هایی که می‌توان ازدواج را مورد بررسی قرار داد، سن ورود به ازدواج است. سن ازدواج تحت تأثیر عوامل فردی، اجتماعی و اقتصادی قرار دارد و رابطه مستقیمی با مفاهیمی چون بلوغ عاطفی، تحصیلات، وضعیت اقتصادی و حتی ساختار خانواده و جامعه دارد. از این منظر، یکی از اشکال ازدواج، ازدواج زودهنگام است که از آن به کودک همسری نیز یاد می‌شود.

«ازدواج زودهنگام» (Early Marriage) یا «کودک همسری» (Child Marriage) یکی از صورت‌های بحث برانگیز پیوند زناشویی است که می‌تواند تأثیر منفی بر نهاد خانواده داشته باشد. ازدواج زودهنگام عبارت است از هر ازدواجی که در سنین زیر ۱۸ سالگی صورت گرفته، در صورتی که دختر از نظر جسمی، فیزیولوژیکی و روانی برای ازدواج و فرزندآوری آماده نباشد (UNICEF, 2018)؛ که این سن با توجه به ویژگی‌های اقلیمی، فرهنگی و قانونی در کشورهای مختلف متفاوت است. ازدواج زودهنگام تجاوز به حقوق انسانی کودکان بوده و مورد تأکید اکثر توافق‌نامه‌های بین‌المللی است و در تاریخ بشریت یک پدیده نوظهور نیست و هم‌اینک مورد توجه عموم، از جمله خانواده‌ها، محققان، گروه‌های مدافع حقوق کودکان، سازمان‌های غیردولتی و بسیاری از نظام‌های بین‌المللی قرار گرفته است (یونیسف، ۲۰۰۷، به نقل از احمدی، ۱۳۹۶). در دسامبر ۲۰۱۱، مجمع عمومی سازمان ملل متحد، قطعنامه‌ای را تصویب کرد که به موجب آن ۱۱ اکتبر هر سال را «روز بین‌المللی کودکان دختر» (International Day of the Girl Child) نامید و موضوع اصلی این روز را در سال ۲۰۱۲ «پایان دادن به ازدواج کودکان» قرار داد (غدیری، ۱۳۹۵).

ازدواج زودهنگام به طور پراکنده در تمامی نقاط جهان وجود دارد ولی آمارها نشان می‌دهد که میزان آن در اروپا، آمریکای شمالی و غرب آسیا کمتر است (Yann Le Strat, et al., 2011) و در جنوب آسیا، آفریقا و آمریکای لاتین بیشتر است؛ به طوری که در جنوب آسیا حدود ۳۱ میلیون، جنوب صحرای آفریقا ۱۴ میلیون و در آمریکای لاتین حدود ۶/۶ میلیون پیوند زناشویی زیر ۱۸ سال رخ می‌دهد (Nour, 2009).

بر اساس آمار ازدواج‌های رسمی ثبت شده در مرکز آمار ایران، در سال ۱۴۰۰، تعداد ازدواج دختران ۱۰ تا ۱۴ ساله، با حدود ۳۲ درصد رشد در قیاس با آمار مشابه خود در سال ۱۳۹۹، به ۹۷۵۳ ازدواج رسیده است؛ مطابق با همین آمار، تعداد ۴۵ هزار و ۵۲۲ دختر ۱۵ تا ۱۹ ساله نیز در سال ۱۴۰۰ ازدواج کرده‌اند (چنانی، رضایی‌فرد، جلالی و جهانگیری، ۱۴۰۱). بر اساس گزارش یونیسف (۲۰۲۰)، حدود ۱۷ درصد از ازدواج‌های انجام شده در ایران، مربوط به ازدواج دختران زیر ۱۸ سال بوده است. ۵ درصد این آمار مربوط به ازدواج‌های زیر ۱۵ سال و ۱۲ درصد مربوط به ازدواج‌های ۱۵ تا ۱۸ سال می‌باشد. همچنین، در مناطق روستایی ایران، کودک همسری در سنین ۱۵ تا ۱۹ سال، از ۲۰/۸۷ درصد به ۲۷/۳۲ رسیده و روند رو به رشدی داشته است (Azimi, 2020).

ایران یکی از کشورهایی است که ازدواج زودهنگام در مناطق مختلفی از آن و به شکل‌های گوناگونی رواج دارد. بنابراین نمی‌توان الگوی یکسانی را برای همه این نوع ازدواج‌ها در نقاط مختلف کشور در نظر گرفت. بسیاری از این ازدواج‌ها ثبت نمی‌شوند و آمار دقیقی از میزان آنها در استان‌های مختلف در دسترس نیست. یکی از استان‌هایی که میزان قابل توجهی از ازدواج‌های زودهنگام در آن رواج دارد، ولی آماری دقیق و رسمی از آن در دسترس نیست تا بتوان تصویری روشن از این وضعیت نمایان ساخت، استان چهارمحال و بختیاری است. شواهد بیانگر آن است که این نوع ازدواج‌ها در استان چهارمحال و بختیاری و بطور خاص در روستاهای بخش مرکزی شهرستان فارسان رواج زیادی دارد که با آسیب‌هایی چون نارضایتی از زندگی زناشویی، کیفیت پایین زندگی، بازماندن از تحصیل، زایمان‌های زودهنگام، بیماری‌های جسمی و روانی، خشونت خانگی، طلاق، خودکشی و ... همراه بوده است (دفتر امور اجتماعی و فرهنگی استانداری چهارمحال و بختیاری، ۱۴۰۳). نکته قابل توجه آن است که گرچه ازدواج زودهنگام به هر دوی دختران و پسران زیر ۱۸ سال اطلاق می‌شود، اما واقعیت جامعه دال بر آن است که عواقب و پیامدهای ازدواج زودهنگام برای دختران به مراتب جدی‌تر و خطرناک‌تر از پسران است و از سوی

دیگر این پدیده در مناطق روستایی به مراتب بیشتر از مناطق شهری است؛ لذا دغدغه انجام این پژوهش، مطالعه عمقی و تحلیل زوایای پنهان اجتماعی و فرهنگی پدیده ازدواج زودهنگام از بطن تجربه زیسته و فهم زنان روستایی است که شالوده سست و لرزان شخصیتی‌شان (کودکی و نوجوانی) در هاله‌ای از فراموشی مدفون شده است.

پرسش‌هایی که در این راستا به ذهن متبادر می‌شود و پژوهش حاضر در پی یافتن پاسخ برای آنهاست، این است که: درک زنان روستایی از ازدواج در کودکی چیست و آن را چگونه تعریف می‌کنند؟ چگونه و تحت چه شرایطی، تصمیم به ازدواج در کودکی می‌گیرند؟ چه احساساتی در زمان ازدواج دارند؟ و تأثیرات این ازدواج بر زندگی آنها چگونه است؟ بنابراین هدف این پژوهش، بررسی پدیده ازدواج زودهنگام در روستاهای بخش مرکزی شهرستان فارسان به صورت پدیدارشناختی و حاصل از تجربیات زیسته مشارکت‌کنندگان است تا اطلاعات واقعی‌تر و داده‌های متقن‌تری در باب تجربیات این افراد در این زمینه فراهم گردد.

۲. پیشینه تجربی پژوهش

کمالی و همکاران (۱۴۰۰)، در پژوهشی با عنوان «استراتژی‌های کودک همسران در مواجهه با مسائل زندگی زناشویی»، در پی مطالعه استراتژی‌های کودک همسران در مواجهه با مسائل برخاسته از ازدواجشان در دوران کودکی هستند. آنها برای رسیدن به این هدف از روش تحقیق کیفی استفاده کرده‌اند و جمع‌آوری داده‌ها با کاربست مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با دو گروه صورت پذیرفته است. گروه نخست شامل کودک همسرانی هستند که هنوز در سنین کودکی (زیر ۱۸ سال) به سر می‌برند و گروه دوم کودک همسرانی هستند که دوران کودکی خود را طی نموده و در محدوده سنی ۱۸ تا ۳۵ سال قرار دارند. تحلیل مصاحبه‌ها با استفاده از روش تحلیل تماتیک نشان می‌دهد که مشارکت‌کنندگان تحقیق به صورتهای مختلفی به مسائل پدیده آمده در زندگی زناشویی خود واکنش نشان می‌دهند و استراتژی‌های مختلف و متفاوتی را بر می‌گزینند. این استراتژی‌ها در قالب دو مقوله اصلی، ۱. استراتژی‌های منفعلانه (انزواطلبی، پنهان‌کاری، نفرین، گسست از دنیای واقعی، اعتصاب، تطابق یافتگی صوری، تقدیراندیشی، مناسک‌گرایی و تمرکز بر فرزندان) و ۲. استراتژی‌های فعالانه (تحریم آمیزش جنسی، خودزنی، تصمیم و اقدام به فرزندآوری، خیانت، اعمال خسونت بر فرزندان و خودکشی) مطرح شده‌اند.

سلحشور و حبیب پور گتایی (۱۴۰۰)، در پژوهشی با عنوان «تحلیل جامعه‌شناختی نقش فقر در تجربه کودک همسری (مطالعه موردی: زنان شهر چابهار)»، با روش نظریه زمینه‌ای، به درک معنای ذهنی زنان شهر چابهار نسبت به تجربه کودک همسری مبتنی بر فقر پرداخته‌اند. به این منظور با ۲۸ نفر از زنان شهر چابهار که به روش نمونه‌گیری نظری انتخاب شده‌اند، مصاحبه‌های عمیق و نیمه‌ساختاریافته انجام داده‌اند. فقر اقتصادی، فقر فرهنگی، فقر آموزشی، شرایط نابسامان خانوادگی و تبعیض جنسیتی، شرایط علی ازدواج دختران در سنین کودکی را فراهم ساخته‌اند. شرایط مداخله‌گر (فقر زنان سرپرست خانوار و چهره زنانه فقر) و شرایط بافتی (فقر شهری، زیست‌مکان ناامن و مردسالاری هنجاری) نیز ازدواج کودکان را زمینه‌سازی و تسهیل کرده‌اند. تحلیل داده‌ها نشان داده است که مقوله مرکزی ازدواج کودکان، «فقر مضاعف و کودک همسری چندوجهی» است. یافته‌ها نیز بر این امر دلالت دارند که ازدواج در کودکی، دختران را در معرض انواع آسیب‌های آشکار و غیر مستقیم از جمله کودک‌مادری، کودک بیوه‌گی، خشونت خانگی، بازماندگی تحصیلی، بازتولید چرخه فقر، افسردگی مفرط و انزوای اجتماعی قرار می‌دهد.

احمدی (۱۴۰۰)، در پژوهشی با عنوان «طنین سکوت: پژوهشی جامع درباره ازدواج زودهنگام کودکان در ایران»، در پی شناخت و شناسایی دلایل رواج ازدواج زودهنگام کودکان یا کودک همسری در ایران است. روش این پژوهش تلفیقی (کیفی - کمی) است. در بخش کیفی، مشارکت‌کنندگان شامل کارشناسان، والدین و جامعه هدف یعنی کودکان و نوجوانان دختر و پسر هستند که در سنین پایین به دلایل مختلف ازدواج کرده‌اند که با روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شده‌اند. ابزار پژوهش مصاحبه‌های میدانی است و با ۳۱۱ مشارکت‌کننده مصاحبه شده است. در بخش کمی، پژوهش بر مبنای تحلیل پیمایش‌ها و سالنامه‌های مرکز آمار ایران از سال ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۳ در هفت استان کشور (خراسان رضوی، آذربایجان شرقی، خوزستان، سیستان و بلوچستان، آذربایجان غربی، هرمزگان و اصفهان) انجام شده است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که مهمترین عوامل مؤثر بر تداوم کودک همسری در ایران عواملی مانند فقر، تحصیلات پایین و کم سواد، نبود حمایت قانونی، موجودیت ماده قانونی ۱۰۴۱ برای ازدواج در سن ۱۳ سال برای دختر و ۱۵ سال برای پسر، فشارهای اجتماعی، نگاه مرد محور و باورهای سنتی و مذهبی هستند. و از آثار ازدواج زودهنگام در ایران می‌توان به افزایش طلاق، کودک بیوه‌گی، رشد کودکان

بی‌سرپرست و بدسرپرست، عدم اشتغال و بازماندن از تحصیل، سوء استفاده جنسی از دختران، تداوم چرخه فقر و فحشا، افزایش بیماریهای جسمی، جنسی و روحی اشاره کرد.

علی‌بازی (۱۴۰۱)، در پژوهشی با عنوان «تجربه زیسته بانوان از پیامدهای کودک همسری: یک خوانش کیفی»، درصدد شناسایی پیامدهای کودک همسری با روش نمودشناختی است. جامعه این پژوهش، همه زنان دارای تجربه کودک همسری در مناطق ۲۲ گانه استان تهران در سال ۱۳۹۹ هستند که تجربه دو سال زندگی مشترک را دارند. از آنجا که آمار دقیقی از این جامعه آماری در دسترس نبوده است، از روش نمونه‌گیری غیر احتمالی استفاده شده و جمع‌آوری داده‌ها با مصاحبه نیمه‌ساختاریافته انجام شده است. تحلیل مصاحبه‌های این پژوهش نشان داده است که کودک همسری می‌تواند منجر به آسیب‌هایی در زمینه‌های سلامت فردی و زناشویی گردد. افزون بر این، زنان دارای تجربه کودک همسری ممکن است آسیب‌هایی چون اضطراب و گوشه‌گیری اجتماعی، رها کردن تحصیل و عدم اشتغال و وابستگی اقتصادی را نیز تجربه کنند. بر این اساس، کودک همسری پیوند زناشویی‌ای آسیب‌زاست و می‌تواند پیامدهای غیر قابل جبرانی بر زندگی فردی، زناشویی، خانوادگی و اجتماعی افراد وارد سازد.

مجددی و همکاران (۱۴۰۲)، در پژوهشی با عنوان «تجربه زیسته زنان از پدیده ازدواج زودهنگام: یک بررسی کیفی»، با رویکرد کیفی، مبتنی بر نظریه زمینه‌ای، به بررسی ازدواج زودهنگام در میان دختران ۱۳ تا ۱۷ سال، در روستای بقمچ - از توابع بخش مرکزی شهرستان چناران استان خراسان رضوی - پرداخته‌اند و در مجموع با ۱۰ نفر از این دختران مصاحبه کرده‌اند. بر مبنای نتایج پژوهش، عواملی چون رواج بین نسلی ازدواج زودهنگام، بی‌اهمیتی تحصیل دختران، فشار اجتماعی بر دختران مجرد، محیط فرهنگی بسته و درون‌نگر جامعه روستایی، محوریت مردسالاری در نظام اجتماعی جامعه روستایی و عدم پذیرش عشق پیش از ازدواج بر پدیده «کودک همسری: تلفیق انفعال کودکانه و اقتدار سنت مدارانه» مؤثر بوده است. مشارکت‌کنندگان در تحقیق، در مقابل پدیده کودک همسری، راهبردهایی مانند تقدیرگرایی در تن دادن به زندگی زناشویی، سهل‌گیری در گزینش همسر و همسرگزینی در شبکه خویشاوندی را پیش گرفته‌اند و پیامدهایی از قبیل به خطر افتادن سلامت جسمانی، فشار روانی ناشی از عدم آمادگی پذیرش نقش همسری و مادری، تداوم سنت‌های اجتماعی پشتیبان ازدواج زودهنگام، تجربه بیگانگی از خود در نقش همسری و انزوای اجتماعی را پذیرفته‌اند.

سگال - اینگلچین (Segal- Engelchin) و همکاران (۲۰۱۵)، پژوهشی با عنوان «تجربه ازدواج زود هنگام: دیدگاه زنان مسلمان متأهل و دارای نامزد در اسرائیل» با استفاده از رویکرد پدیدارشناسی و مطالعه موردی و با بهره‌گیری از مصاحبه نیمه‌ساخت‌یافته انجام داده‌اند. نمونه این پژوهش، شامل دو گروه از زنان جوان و مسلمان ساکن روستایی در منطقه شمال اسرائیل است. گروه اول، پنج دختر دبیرستانی دارای نامزد هستند که بین ۱۵ تا ۱۶ سال سن دارند. گروه دوم را پنج زن متأهل ۲۵ تا ۲۶ ساله تشکیل می‌دهد که بین سنین ۱۵ تا ۱۶ سالگی ازدواج کرده‌اند. انتخاب نمونه‌ها با روش نمونه‌گیری در دسترس و برخی با معرفی مشاوران مدرسه انجام شده است. نتایج بیانگر آن است که انتظارات دختران در واقع با تجربیات مطرح شده زنان متأهل، متناقض است. ازدواج زود هنگام برای دختران راهی برای برآورده ساختن نیاز خود در رسیدن به آزادی، داشتن عشق در یک چارچوب قابل احترام فرهنگی و فرار از فقر و خانواده سختگیر است و در واقع، آن‌ها خطر ازدواج زود هنگام را برای رفع کمبودهای خود به جان خریده‌اند. برعکس، روایت زنان متأهل نمایانگر هزینه سنگین و مزایای محدود ازدواج زود هنگام، ایجاد مشکلات جدید، عدم رهایی از مشکلات پیشین و تنهایی شدید است.

گروت (Groot) و همکاران (۲۰۱۸)، پژوهشی تحت عنوان «کودک همسری و پیامدهای مرتبط با آن در شمال غنا» انجام داده‌اند. این مطالعه با نمونه‌ای متشکل از ۱۳۴۹ زن متأهل ۲۰-۲۹ ساله از ۲۴۹۷ خانوار در مناطق شمال و جنوب شرقی غنا، با هدف بررسی ارتباط بین کودک همسری و پیامدهای نامطلوب آن برای زنان در میان جمعیت آسیب‌پذیر صورت گرفته است. یافته‌های این پژوهش بیانگر آن است که ازدواج کودکان با سطح پایین وضعیت سلامتی و عدم توانایی آنان در انجام فعالیت‌های روزمره همراه است و شانس مرگ و میر فرزندان اول آنها را افزایش داده است و اعتقاد بر این باور که زندگی و سرنوشت افراد توسط خود آن‌ها تعیین می‌شود، کاهش یافته است. کودک همسری در شمال غنا امری رایج است و با سطح پایین آگاهی زنان، به ویژه در بین خانواده‌های فقیر ارتباط مستقیمی دارد.

پاول (Paul) (۲۰۲۰)، در پژوهش با عنوان «کودک همسری در میان دختران در کشور هند: شیوع، روندها و زمینه‌های اجتماعی - اقتصادی»، نشان می‌دهد زنانی که در مناطق روستایی و حاشیه‌ای سکونت دارند، نسبت به زنانی که در مناطق شهری زندگی می‌کنند، بیشتر در معرض ازدواج‌های زود هنگام قرار دارند؛ زیرا زنان شهری نسبت به زنان روستایی

تحصیل کرده‌تر، توانمندتر و آگاه‌تر هستند. همچنین یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که علاوه بر هنجارهای اجتماعی- فرهنگی، فقر اقتصادی تأثیر بسزایی در ازدواج زودهنگام دختران در هند دارد. در خانواده‌های فقیر، فرصت و منابع محدودی برای تحصیل و پیشرفت دختران وجود دارد و لذا والدین ترجیح می‌دهند که آنها را در سنین پایین متاهل کنند.

سوسیلو (Susilo) و همکاران (۲۰۲۱)، پژوهشی را با عنوان «بررسی ازدواج زودهنگام: مطالعه‌ای پدیدارشناسی در جزیره باوئان، اندونزی»، با هدف تفسیر ادراکات ازدواج زودهنگام و با رویکرد پدیدارشناختی انجام داده‌اند. تحلیل داده‌های این پژوهش با استفاده از تکنیک‌های مشاهده، همراه با مصاحبه‌های عمیق انجام شده است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که ساکنان جزیره باوئان اندونزی، ازدواج زودهنگام دختران ۱۵ تا ۱۶ ساله را به عنوان مکانیسمی جهت دوری از تحریم اجتماعی زنا و حاملگی خارج از ازدواج و به عنوان یک راه حل اقتصادی پذیرفته‌اند. همچنین مشخص شد که ازدواج‌های زودهنگام اثرات نامطلوبی بر زن، شوهر و فرزندان داشته است که از آن جمله می‌توان به بارداری ناخواسته برای زن، استرس روانی برای شوهر و مرگ و میر فرزندان متولد شده از ازدواج زودهنگام اشاره کرد. همچنین راه حل‌های ارائه شده برای کاهش تعداد ازدواج‌های زودهنگام در این جزیره، بهبود دسترسی زنان به امکانات و اطلاعات بهداشتی و غلبه بر هنجارهای فرهنگی و اجتماعی از طریق بحث در مورد اثرات منفی ازدواج زودهنگام با شخصیت‌ها و ذینفعان اجتماعی و مذهبی بیان شده است.

با نگاهی تحلیلی به پیشینه‌های اشاره شده می‌توان به اهمیت مسئله ازدواج زودهنگام (کودک همسری) در جوامع مختلف پی برد. هر چند هر یک از پژوهش‌های بررسی شده، دارای نتایج مهم و راهگشایی هستند و مرور آنها در زمینه موضوع تحقیق، روشنگر پژوهش حاضر بوده است، با توجه به اهمیت این مسئله به منزله یک مسئله اجتماعی، می‌بایست پژوهش‌های جامعه‌شناختی به رسالت خود با نگاهی موشکافانه بپردازند و موضوع را با رویکردی زمینه محور و کاوشی پیگیری نمایند. علاوه بر این با توجه به آنکه تاکنون هیچ مطالعه‌ای درباره ازدواج زودهنگام در استان چهارمحال بختیاری بویژه در مناطق روستایی آن با وجود آمار بالای کودک همسری انجام نشده است، ضرورت انجام این پژوهش نمایان است و با توجه به حساسیت موضوع به نظر می‌رسد که پژوهش‌های کیفی می‌تواند غنای بالایی از داده‌های صحیح را در اختیار پژوهشگران، مدیران و برنامه‌ریزان استانی قرار دهد.

۳. حساسیت نظری پژوهش

نظریه‌های اندکی درباره ازدواج‌های زود هنگام از سوی صاحب‌نظران مطرح گردیده که از مهمترین آنها می‌توان به نظریه نوسازی، نظریه مبادله، نظریه نابرابری جنسیتی، نظریه نظام‌ها و نظریه‌های اجتماعی خانواده اشاره نمود. ویلیام گود (William Good) به عنوان یکی از نظریه‌پردازان حوزه نوسازی، برای تبیین تفاوت سن ازدواج افراد از مفهوم نوسازی استفاده می‌کند. به تعبیر وی، افزایش یا کاهش سن ازدواج با میزان نوسازی جامعه همبستگی دارد. از جمله نمودهای نوسازی می‌توان به شهرنشینی اشاره کرد. افرادی که در مناطق شهری زندگی می‌کنند به دلیل شیوه‌های زندگی متفاوت و نیز کنترل اجتماعی ضعیف‌تر، نسبت به افراد ساکن در مناطق روستایی، ازدواج‌شان با تأخیر بیشتری انجام می‌شود (آستین افشان، ۱۳۸۰: ۱۵). جریان نوسازی با ترجیح خانواده هسته‌ای بر خانواده گسترده، فرد محوری بر خانواده محوری، بهبود موقعیت زنان، گسترش تحصیلات عمومی، شهرنشینی و ازدواج‌های آزاد باعث تشویق تشکیل خانواده در سنین بالاتر می‌شود (محمودیان، ۱۳۸۳: ۲۹). با توجه به این نظریه می‌توان گفت که در مناطق کمتر توسعه‌یافته یا در مناطق روستایی به دلیل غلبه سنت بر نوسازی با پدیده پیش‌رسی ازدواج روبه‌رو هستیم؛ در این مناطق فرصت‌های تحصیلی و شغلی به شدت محدود و اغلب ازدواج‌ها زودتر از سن قانونی یا شرعی انجام می‌شود (رحیمی نامدار، ۱۳۹۸: ۱۵).

در نظریه مبادله انسان دائماً درصدد بهره‌گیری از حداقل هزینه‌هاست. اصل جستجوی پاداش‌های اقتصادی، اجتماعی و روانشناختی در نهاد انسان نهفته است. طبق این نظریه، تصمیم‌گیری برای ازدواج نوعی تصمیم به سرمایه‌گذاری است که در آن هزینه‌ها و دستاوردهای شخص ازدواج‌کننده در طول زمان واقعیت پیدا می‌کند. با توجه به ترکیبات مبادله (عرضه و تقاضا)، هرگاه در بازار ازدواج، تقاضا برای دختران بیشتر از عرضه آن باشد، سبب می‌شود دختران در سنین پایین‌تری ازدواج کنند و بر عکس هرگاه عرضه بیشتر از تقاضا باشد، سبب بالا رفتن سن ازدواج دختران می‌شود و این بازار عرضه و تقاضای ازدواج است که سن ازدواج را تعیین می‌کند. لذا بر اساس تئوری مبادله انسانها همواره به ارزیابی هزینه‌ها و منافع حاصل از ازدواج می‌پردازند. در جوامع روستایی و کمتر توسعه‌یافته، فرزندان به خصوص دختران برای والدین نقش مصرف‌کننده و بار اضافی را دارند؛ بنابراین در شرایط سخت و تنگناهای اقتصادی برخی خانواده‌ها به فکر ازدواج

دخترانشان می‌افتند تا از هزینه‌ها و بار اقتصادی خانواده بکاهند. در چنین شرایطی پیش‌رسی ازدواج یا ازدواج زودهنگام افزایش می‌یابد (احمدی و رضایی، ۱۳۹۴: ۸۳).

تحلیل مبانی نظری فمینیست‌ها مؤید این است که ازدواج زودهنگام محصول جامعه‌پذیری و فرهنگی است که زنان جامعه بر اساس آن تربیت می‌شوند. القای ایدئولوژی خانه‌نشینی، مطیع بودن، مهربانی، کمرویی و در واقع شخصیت تابع توسط جامعه و فرهنگ مردسالارانه عامل اصلی ازدواج زودهنگام دختران است. در واقع، بر اساس نظریه‌های فمینیستی عامل اصلی ازدواج زودهنگام، فرهنگ و ایدئولوژی مردسالارانه است که زنان را به عنوان افرادی مطیع و تابع تربیت می‌کند و در برابر تصمیم دیگران به ویژه تصمیم خانواده تسلیم کرده و به راحتی تن به ازدواج می‌دهند. بر اساس نظریه‌های فمینیستی هر چقدر نابرابری میان دو جنس بیشتر باشد و این نابرابری توأم با فقر مالی، بیسواد و والدین، جمعیت زیاد اعضای خانواده، فقر فرهنگی و عقاید قالبی جنسیتی باشد، والدین ترجیح می‌دهند که فرزندان‌شان زودتر ازدواج کنند (سلحشور، ۱۳۹۹: ۲۲).

در تحلیل مسائل مربوط به خانواده بر اساس نظریه سیستم‌ها باید ارتباطات و روابط متقابل اعضای خانواده با یکدیگر و ارتباط خانواده به عنوان یک سیستم اجتماعی با سایر سیستم‌های اجتماعی جامعه از جمله مدرسه، دین، سیاست، اقتصاد و غیره توجه کرد. نظریه سیستم‌ها جامعه را به عنوان اجزای به هم پیوسته می‌بیند. این نظریه لازم می‌داند که رابطه بین اجزا را همانند رابطه بین یک سیستم یا سیستم‌های دیگر اجتماعی بررسی کند (پین، ۱۳۹۱). در نظریه سیستمی، ازدواج زودهنگام به منزله یک تصمیم صرفاً شخصی یا خانوادگی تحلیل نمی‌شود بلکه محصول روابط سیستم‌های گوناگون در یک جامعه است که می‌تواند افزایش یا کاهش این پدیده را در پی داشته باشد. سیستم‌های خانواده، مدرسه، محله، فرهنگ، دین، سیاست، قوانین و... از جمله سیستم‌هایی هستند که می‌توانند در این پدیده دخیل باشند و تحلیل صحیح روابط این سیستم‌ها و تأثیر آن بر بروز ازدواج زودهنگام می‌تواند به روشن‌تر شدن زوایای این پدیده یاری رساند (افتخارزاده، ۱۳۹۴: ۱۳۳).

نظریه‌های اجتماعی خانواده استدلال می‌کنند که ارزشهای فرهنگی و اجتماعی خانواده، بیشتر از عوامل عینی و بیرونی بر الگوهای ازدواج زودرس در جوامع سستی تأثیر دارند. اندیشمندان خانواده بر این باورند که هر فرد در یک محیط فرهنگی و اجتماعی متمایز به دنیا می‌آید و به واسطه فرایندهای اجتماعی شدن، ارزشهای فرهنگی-اجتماعی خاصی را به دست می‌آورد که تأثیرات زیادی بر سبک زندگی وی از تولد تا مرگ دارد. در واقع، فرد

تجربه زیسته زنان روستایی از ازدواج زود هنگام ... (امید بابائی) ۱۰۳

از زمان تولد خود یاد می‌گیرد که با چه کسی و چه زمانی ازدواج کند، کجا زندگی کند، چه مسئولیتی نسبت به خانواده و جامعه بر عهده بگیرد. این ارزشهای فرهنگی و اجتماعی نسبتاً پایدار از نسلی به نسل بعد منتقل می‌شوند (رحیمی نامدار، ۱۳۹۸).

بنابراین، می‌توان گفت که سن ازدواج از بسیاری از عوامل اجتماعی - اقتصادی و فرهنگی تاثیر می‌پذیرد. همچنین، بین سن ازدواج و سواد، تحصیلات، قومیت، محل سکونت (شهر و روستا) و به طور کلی پایگاه اقتصادی و اجتماعی افراد ارتباط وجود دارد (کاظمی پور، ۱۳۸۸: ۱۰۷).

۴. روش‌شناسی پژوهش

۱.۴ روش پژوهش

پژوهش حاضر که به بررسی فهم تجربه زنان روستایی از ازدواج زودهنگام می‌پردازد، به روش کیفی و با رویکرد «پدیدارشناسی» (Phenomenology) انجام شده است. در روش کیفی طبق نظر نورمن بلیکی (۱۳۹۷)، پژوهشگران پدیده‌ها را در موقعیت‌های طبیعی آنها مطالعه می‌کنند و می‌کوشند پدیده‌ها را برحسب معناهایی که مردم به آنها می‌دهند مفهوم‌سازی یا تفسیر کنند (گال، بورگ و گال، ۱۳۹۴). سؤال کلی در پدیدارشناسی این است که مفهوم، ساختار و اساس تجربه موجود در مورد یک پدیده برای شخص یا گروه مورد نظر چیست و واقعیت ذهنی هر فرد چگونه در معنی‌دار کردن تجربیات به کار می‌رود (توحیدی اردهایی و حیدری زاده، ۱۳۹۰: ۲۱۰). همچنین در رویکرد پدیدارشناسی لازم است محقق برای گردآوری داده‌ها به مصاحبه عمیق با افرادی بپردازد که «بطور مستقیم» پدیده مورد نظر را تجربه کرده‌اند، یعنی دارای «تجربه زیسته» (Lived Experience) باشند که در تقابل با تجربه دست دوم است (محمدپور، ۱۳۹۸: ۳۵۹).

۲.۴ ابزار گردآوری داده‌ها و جمعیت مورد مطالعه

در این پژوهش برای گردآوری داده‌ها از ابزار مصاحبه استفاده شده است. تکنیک بکار گرفته شده در فرایند اخذ مصاحبه‌ها، «مصاحبه‌های نیمه‌ساخت یافته» (Semi - Structured Interview) است؛ در این نوع مصاحبه‌ها، سوال‌ها در یک «راهنمای مصاحبه» (Interview Guide)، با تمرکز بر روی مسائل یا حوزه‌ای که باید پوشش و مسیریابی که باید پیگیری شود گنجانده می‌شود. توالی سوال‌ها برای همه شرکت کنندگان مثل هم نیست و به فرایند

مصاحبه و پاسخ‌های هر فرد بستگی دارد. به عبارتی در اینجا، در عین حالی که محور اصلی پرسش‌ها مشخص و از قبل در مورد آن تصمیم‌گیری شده است، گاهی با توجه به مباحث مطرح شده از سوی مصاحبه‌شوندگان، مصاحبه‌را تا حدی آزاد گذاشته و اجازه داده می‌شود تا آنان به هر شکل و با هر عمقی که قادرند از ازدواج زودهنگام خود بگویند. در این مصاحبه‌ها بیشتر از زنان خواسته شد تا تجربه‌ها، نگرش‌ها و احساسات خودشان را از ازدواج زودهنگام بیان کنند. تصوّر آنان از عشق، ازدواج و روابط زناشویی پیش و پس از ازدواج، چگونگی رخداد ازدواج‌شان، میزان انتخابگری آنان در ازدواج، تجربه آنان از بارداری، زایمان و مادری در سنین پایین، تأثیر ازدواج زودهنگام بر ادامه تحصیل، نحوه حضور در اجتماع، روابط اجتماعی و مسائل اقتصادی آنان، تجربه آنان از خشونت خانگی و... از جمله مهمترین موضوعات مطرح شده در سؤالات مصاحبه بود. محل مصاحبه‌ها بنا به نظر پاسخگویان تعیین شد. متن مصاحبه‌ها نیز بوسیله دستگاه ضبط صدا و با کسب اجازه و رضایت مشارکت‌کنندگان ضبط و سپس کلمه به کلمه روی کاغذ منتقل گردید. همچنین جمعیت مورد مطالعه در این پژوهش، کلیه زنان ساکن در روستاهای بخش مرکزی شهرستان فارس استان چهارمحال و بختیاری هستند که زیر سن ۱۸ سال ازدواج کرده‌اند و بطور متوسط ۵ تا ۷ سال از ازدواج آنها گذشته است.

۳.۴ شیوه نمونه‌گیری

نمونه‌گیری در این پژوهش از نوع نمونه‌گیری معیار - محور یا هدفمند است. چرا که در تحقیق پدیدارشناسی از راهبرد نمونه‌گیری هدفمند یا معیار - محور جهت گزینش نمونه‌ها و واحدهای مورد نظر (تجربه‌های زیسته) استفاده می‌شود. معیارهای مشارکت‌کنندگان برای ورود به این پژوهش عبارتند از: ۱- تمایل به در اختیار گذاشتن تجارب خود در مورد ازدواج زودهنگام را داشته باشند. ۲- در فاصله بین سنین ده تا هفده سال ازدواج کرده باشند (کودک همسر باشند). ۳- حداقل پنج تا هفت سال از ازدواج آنها سپری شده باشد (این معیار، با هدف حصول اطمینان از این امر صورت گرفت که تجربه زیسته ازدواج زودهنگام برای مشارکت‌کنندگان به درجه‌ای از شکل‌گیری و پختگی رسیده باشد که امکان بازتاب عمیق‌تر و روایت جامع‌تر ابعاد مختلف آن فراهم گردد). ۴- حداکثر سن آنها ۳۰ سال باشد (معمولاً افراد با بالا رفتن سن، تحولات و تجربیات مختلفی را در زندگی خود پشت سر می‌گذارند که ممکن است بر نحوه درک و روایت آنها از تجربیات گذشته، از

جمله ازدواج زودهنگام، تأثیر بگذارد. محدود کردن سن به حداکثر ۳۰ سال، به کاهش اثرات این تحولات گسترده‌تر زندگی و حفظ تمرکز بر تجربه اولیه ازدواج زودهنگام کمک می‌کند). ۵- از سطوح مختلف اجتماعی-اقتصادی باشد چرا که این امر می‌تواند به درک بهتر تجربیات کمک کند. شیوه انتخاب مشارکت‌کنندگان، با استفاده از نمونه‌گیری گلوله برفی است. در این روش، اولین مشارکت‌کنندگان به شیوه در دسترس و داوطلب انتخاب شده و از آن‌ها خواسته شد تا افراد دیگری را که می‌شناسند و دارای تجربیات و دیدگاه‌هایی در زمینه مورد بررسی هستند، برای شرکت در مطالعه معرفی نمایند. با توجه به آشنایی بیش‌تر افراد و ارتباطات بیش‌تر در روستاهای مورد مطالعه استفاده از این شیوه، راهگشا و مؤثر بود. در این روش نمونه‌گیری، تعداد افراد مورد مصاحبه یا به عبارت دیگر حجم نمونه به «اشباع نظری» (Theoretical Saturation) بستگی دارد. یعنی حجم نمونه تا آنجا پیش می‌رود که داده‌ها کامل شوند و اشباع داده‌ها حاصل شود، به این معنا که نکات جدیدی از مصاحبه‌های بعدی به دست نیاید. در این پژوهش، اشباع نظری بعد از مصاحبه عمیق با ۱۴ زن کودک همسر، ساکن در روستاهای ده چشمه، چوبین و بیدگل از توابع بخش مرکزی شهرستان فارس استان چهارمحال و بختیاری^۲ حاصل شد.

برای اعتباریابی پژوهش - ارزیابی صحت یافته‌ها - از دو استراتژی استفاده شده است: ۱- «بازخورد همتایان» (Peer Debriefing): نوعی کنترل بیرونی بر فرآیند پژوهش است. لینکلن و گوبا (۱۹۸۵) این نقش را همانند نقش «متقصد مدافع» (Devil's Advocate) می‌دانند: فردی که با پژوهشگر صادق است و سؤال‌های چالش برانگیزی در مورد روش‌ها، معانی و تفاسیر ارائه می‌کند (کرسول: ۱۳۹۴: ۲۵۴)؛ در این پژوهش، از نظرات یکی از همکاران (دکتر شهرام مقدس، جامعه‌شناس و فعال اجتماعی)، در مورد فرآیند تحلیل یافته‌ها استفاده شد. ۲- «روش کنترل اعضا» (Member Checking): که در آن پژوهشگر از دیدگاه مشارکت‌کنندگان برای برقرار ساختن اطمینان‌پذیری یافته‌ها و تفاسیر استفاده می‌کند. این رویکرد که در بیشتر مطالعات کیفی برجسته و مشهود است، مستلزم ارائه مجدد داده‌ها، تحلیل‌ها، تفاسیر و نتیجه‌گیری‌ها به مشارکت‌کنندگان است به طوری که آنها بتوانند در مورد صحت و اطمینان‌پذیری شرح ارائه شده اظهار نظر کنند (همان: ۲۵۵)؛ در این پژوهش، تحلیل‌های اولیه محقق در اختیار تعدادی از زنان مشارکت‌کننده قرار گرفت و از آنها خواسته شد تا در مورد صحت توصیف‌ها، مضمون‌ها و کشفیات محقق اظهار نظر و تأمل کنند.

۴.۴ روش تحلیل داده‌ها

در این پژوهش برای تحلیل داده‌ها از روش «کولایزی» (Colaizzi) که موستاکاس (۱۹۹۴) نیز آن را تشریح کرده، کمک گرفته شده است. بر اساس این روش، تحلیل مصاحبه‌ها شامل گام‌های زیر بوده است: نخست تجربه شخصی محقق از پدیده مورد مطالعه مطرح و کنار گذاشته شده است (اپوخه [Epoche] یا کنارگذاری). سپس دست نوشته مصاحبه‌ها برای برگرفتن برداشتی کلی از آنها چند بار مطالعه شده تا عبارات یا جملات مهمی که مستقیماً به تجربه زنان از ازدواج زودهنگام مربوط هستند شناسایی شوند؛ بر این اساس فهرستی از «اظهارات مهم» (Significant Statements) تهیه شده تا تجربه موضوع توسط افراد مورد مطالعه روشن شود. در مرحله بعد اظهارات مهم در قالب واحدهای اطلاعاتی بزرگتر به نام «واحدهای معنایی» (Meaning Units) یا مضامین دسته‌بندی شده‌اند و در ادامه «توصیف زمینه‌ای» (Textural Description) - توصیف آنچه مشارکت‌کنندگان در مورد پدیده مورد مطالعه تجربه کرده‌اند -، «توصیف ساختاری» (Structural Description) - توصیف بستر و محیطی که در آن پدیده تجربه شده است - و نهایتاً «توصیف ترکیبی» (Combined Description) - توصیف تجربه مشترک همه مشارکت‌کنندگان - صورت گرفته است (برای آگاهی بیشتر، بنگرید به کرسول، ۱۳۹۴: ۱۹۳).

۵. ملاحظات اخلاقی

پیش از شروع مصاحبه، رضایت مشارکت‌کنندگان جلب شد. همچنین با توضیح هدف، موضوع و شیوه پژوهش، مصاحبه‌شوندگان با روند کار آشنا شدند تا در صورت تمایل نداشتن به شرکت در مصاحبه، اختیار و اراده خارج شدن از مصاحبه را داشته باشند. حفاظت از اطلاعات شخصی و خصوصی افراد در کار پژوهشی بسیار مهم است. به همین دلیل پژوهشگر با رضایت کامل و با اجازه هر فرد شرکت‌کننده در پژوهش به ضبط، یادداشت و استفاده از داده‌ها اقدام کرد و به افراد اطمینان داده شد که اطلاعات به طور محرمانه محافظت خواهد شد. از جمله این اقدامات که برای جلوگیری از فاش شدن هویت واقعی مشارکت‌کنندگان به کار برده شد، استفاده از اسامی مستعار در ثبت اطلاعات آنان بود.

تجربه زیسته زنان روستایی از ازدواج زود هنگام ... (امید بابائی) ۱۰۷

جدول ۱. توصیف ویژگی‌های مشارکت‌کنندگان در مطالعه

شماره	نام	نام روستا	سن در هنگام ازدواج	سن کنونی	تحصیلات در هنگام ازدواج	تحصیلات کنونی	تعداد فرزند	وضعیت تاهل
۱	نگار	ده چشمه	۱۵	۲۲	راهنمایی	راهنمایی	۲	متاهل
۲	زهرا	ده چشمه	۱۶	۲۶	راهنمایی	راهنمایی	۳	متاهل
۳	مریم	ده چشمه	۱۴	۲۳	راهنمایی	راهنمایی	۳	متاهل
۴	سمیه	ده چشمه	۱۷	۳۰	دبیرستان	دانشجو	۲	مطلقه
۵	صنم	ده چشمه	۱۳	۲۴	ابتدایی	راهنمایی	۳	متاهل
۶	آرزو	ده چشمه	۱۵	۲۵	راهنمایی	راهنمایی	۴	متاهل
۷	ندا	چوبین	۱۴	۲۲	ابتدایی	ابتدایی	۲	مطلقه
۸	شکوفه	چوبین	۱۶	۲۴	راهنمایی	راهنمایی	۲	متاهل
۹	زینب	چوبین	۱۵	۲۷	بی‌سواد	بی‌سواد	۳	متاهل
۱۰	شهبلا	چوبین	۱۳	۲۵	ابتدایی	ابتدایی	۳	متاهل
۱۱	ثریا	بیدرگل	۱۴	۲۲	بی‌سواد	بی‌سواد	۳	متاهل
۱۲	عاطفه	بیدرگل	۱۳	۲۶	ابتدایی	ابتدایی	۳	متاهل
۱۳	سارا	بیدرگل	۱۵	۲۴	راهنمایی	دبیرستان	۲	متاهل
۱۴	مرضیه	بیدرگل	۱۴	۲۸	راهنمایی	راهنمایی	ندارد	مطلقه

۶. یافته‌های پژوهش

مطالعه پدیدارشناسانه، معنای تجارب زیسته افراد متعدد از یک مفهوم یا پدیده را توصیف می‌کند. در واقع پدیدارشناسان اشتراکات مشارکت‌کنندگان در تجربه یک پدیده را مد نظر قرار می‌دهند. پدیدارشناسی، داده‌ها را از افرادی که آن پدیده را تجربه کرده‌اند گردآوری می‌کند و توصیفی ترکیبی از ذات مشترک آن تجربه برای همه افراد ارائه می‌دهد. این توصیف شامل «آنچه» آنها تجربه کرده‌اند و «چگونگی» تجربه آنها می‌شود (موستاکاس، ۱۹۹۴، برگرفته از کرسول، ۱۳۹۴، ۷۹-۸۰). بر این اساس محقق در توصیف پدیده ازدواج زودهنگام زنان روستایی، طبق گفته‌های پاسخگویان و با نهایت تلاش در عدم دخالت ذهنیات فردی خود، تجارب مشترک زنان مصاحبه‌شونده را از ازدواج زودهنگام استخراج کرده و به مفاهیم، مقولات و مضامین زیر رسیده است.

جدول ۲. مفاهیم، مقولات و مضامین استخراج شده از تجربه زیسته مصاحبه شوندگان

مضمون	مقولات	مفاهیم
ازدواج زودهنگام به مثابه ازدواج اجباری	- ازدواج زودهنگام به عنوان ابزاری تحمیلی برای حفظ و تحکیم مناسبات اجتماعی و روابط خانوادگی	- مصلحت‌اندیشی خانواده برای حفظ رابطه با خویشاوندان - انتخاب همسر توسط والدین و بزرگ فامیل بدون توجه به رضایت دختر - تأیید صلاحیت همسر توسط پدر خانواده - تأکید والدین بر ازدواج فامیلی
یک ارزش اجتماعی ازدواج زودهنگام به مثابه	- ازدواج زودهنگام به عنوان امری طبیعی و مطلوب	- حفظ عفت و پاکدامنی دختران - پیشگیری از رفتارهای نامشروع و بی‌آبرویی خانواده - تأیید سنت‌های محلی و باورهای مذهبی - تبعیت از عرف جامعه - تشکیل خانواده و زاد و ولد
ازدواج زودهنگام به مثابه نخبه‌زدایی ساختاری	- ازدواج زودهنگام به عنوان ابزاری برای نهادینه شدن و تحکیم نابرابری جنسیتی	- محرومیت زنان از حق انتخاب - بازتولید و تقویت نابرابری جنسیتی و پدرسالاری - به حاشیه رانده شدن زنان از آموزش و توسعه فردی - کاهش ارزش و جایگاه زنان در جامعه - ایجاد حس بی‌ارزشی و ناامیدی در زنان - تداوم چرخه فقر و محرومیت در زنان - کنترل و محدود کردن زنان
ازدواج زودهنگام به مثابه یک استراتژی	- ازدواج زودهنگام راهی برای فرار از فشارهای اجتماعی و اقتصادی	- جلوگیری از اختلافات بین خانوادگی و طایفه‌ای - ترس از افزایش سن دختر و ماندن در خانه - ترس از بی‌آبرویی - ترس از قضاوت‌های اجتماعی - محدودیت فرصت‌های تحصیلی برای دختران - فقر اقتصادی و معیشتی خانواده - دخالت بزرگان فامیل (پدر بزرگ، عمو و دایی) در ازدواج - رهایی از حرف و برچسب دیگران
فشار نقش‌های اجتماعی	- ازدواج زودهنگام به عنوان فرایند پذیرش نقش‌های متعارض	- نقش همسری - نقش مادری - نقش خانه‌داری - نقش دانش‌آموزی - نقش متاهلی - نقش جاری (نسبت با زن برادر شوهر) و...

مفاهیم	مقولات	شماره
- کاهش مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی - کاهش تعاملات اجتماعی (احساس تنهایی) - کاهش قدرت تصمیم‌گیری و انتخاب در زندگی - نادیده گرفتن توانایی‌ها توسط شوهر - احساس عدم رضایت از زندگی - زندگی تحت کنترل همسر و خانواده همسر - از دست دادن فرصت‌های رشد و شکوفایی - احساس گمگشتگی و عدم اطمینان از خود	- ازدواج زودهنگام به عنوان بحران هویت و از خود بیگانگی زنان	۱۳

۱.۶ ازدواج زودهنگام به مثابه ازدواج اجباری

مصاحبه‌ها بیانگر آن است که ازدواج در این بافت روستایی، نه صرفاً یک پیوند عاشقانه، بلکه ابزاری برای تحکیم روابط خانوادگی، حفظ منزلت اجتماعی و افزایش قدرت خانواده است. نظام مردسالاری در این بافت، قدرت و کنترل پدر بر زندگی دختران و حق انتخاب همسر را برجسته می‌کند. تصمیم‌گیری درباره ازدواج، نه بر اساس خواست دختر، بلکه بر اساس مصلحت‌اندیشی‌های خانواده و خویشاوندان صورت می‌گیرد که در چنین شرایطی دختران مجبور به تن دادن به ازدواج زودهنگام بدون رضایت و اختیار خود می‌شوند.

...من همیشه آرزو داشتم که به مدرسه برم و چیزای جدید یاد بگیرم ولی والدینم همیشه به من می‌گفتن زودتر باید ازدواج کنی. ازدواج من نه با عشق همراه بود و نه با انتخاب، بلکه فقط به اجبار و ترس از پدرم بود و من تنها تماشاچی این بازی بودم. والدینم فکر می‌کردن این تصمیم برای من بهترین و هیچ وقت در مورد نیازهای من، خواسته‌های من و آرزوهای من سوال نکردن... (مریم، ساکن روستای ده چشمه، ۱۴ ساله در هنگام ازدواج، تحصیلات: راهنمایی).

۲.۶ ازدواج زودهنگام به مثابه یک ارزش اجتماعی

در این بافت روستایی، ازدواج زودهنگام برای خانواده‌ها به عنوان یک ارزش اجتماعی تلقی می‌شود. در این بافت، بر اهمیت ازدواج زودهنگام برای حفظ پاکدامنی و جلوگیری از رفتارهای نامشروع از دیدگاه سنتی تأکید می‌شود. از نظر مشارکت‌کنندگان، در دهه گذشته، خانواده‌ها معتقد بودند که ازدواج یک سنت دینی است و باید زود انجام شود تا از گناه جلوگیری گردد. زنان معتقدند که پدرانشان، ازدواج زودهنگام را راهی برای باروری

مشروع و حفظ نسل خانواده می‌دانستند. و برخی از زنان که در خانواده‌های شلوغ متولد شده‌اند، معتقدند که ازدواج زودهنگام امنیت اقتصادی دختران را تامین می‌کرد و آنها را از فقر و بدبختی در خانواده پدر رها می‌ساخت. به طور کلی این مضمون (ازدواج زودهنگام به مثابه یک ارزش اجتماعی) در تضاد آشکار با آزادی انتخاب زنان و سلامت جسمی و روانی آنها است و ارائه آن به معنای تایید یا توجیه ازدواج زودهنگام نیست، بلکه تنها برای درک بهتر نگرش‌ها و دیدگاه‌های موجود در این بافت روستایی است.

...در روستای ما ازدواج در سن پایین یک رسم قدیمه ولی الان کمتر شده. اون زمان که من ازدواج کردم، کسی از ما نمی‌پرسید که تو چی می‌خواهی، بلکه فقط مهم این بود که ما خانواده را آبرومند نگه داریم. ازدواج من برای والدینم مثل یک مهر افتخار بود و اونا فخر می‌فروختن که دخترشون را زود شوهر دادن... (ثریا، ساکن روستای بیدگل، ۱۴ ساله در هنگام ازدواج، تحصیلات: بی سواد).

۳.۶ ازدواج زودهنگام به مثابه نوعی خشونت ساختاری

این مضمون بر جنبه‌های پدرسالاری و ساختار اجتماعی این بافت روستایی تاکید دارد. مصاحبه‌ها بیانگر آن است که پدران، ازدواج زودهنگام را به عنوان ابزاری برای کنترل رفتار دختران، محدود کردن آزادی آنها و همچنین تحمیل هنجارهای جنسیتی در نظر می‌گیرند. این امر به عنوان نوعی خشونت ساختاری است که فرصت‌ها و امکانات دختران را در عرصه‌های مختلف زندگی به شدت محدود می‌کند. ازدواج زودهنگام، زنان را در جایگاه فروتر از مردان قرار داده و آنها را به موجوداتی وابسته و فاقد استقلال تبدیل می‌کند. این امر به طور نمادین، ارزش و جایگاه زنان را در جامعه تنزل می‌دهد و آنها را از دستیابی به پتانسیل کامل خود باز می‌دارد. ازدواج زودهنگام همچنین می‌تواند به تداوم چرخه فقر و تله محرومیت در خانواده‌های روستایی کمک کند، چرا که از فرصت‌های اقتصادی و اجتماعی زنان می‌کاهد و آنها را در دام وابستگی مالی به همسر گرفتار می‌کند و این نیز منجر به آن می‌شود که نسلی از زنان همواره در معرض محرومیت قرار گیرند (نگاه کنید به ازکیا، ۱۳۸۳: ۱۰۰).

...من در ۱۳ سالگی مجبور به ازدواج شدم. اون موقع نه حق انتخاب داشتم و نه حق تحصیل. پدرم همیشه فکر می‌کرد دختر بودن به معنای سربار خانه و در نهایت شوهردار شدن و مادر شدن است، البته الان هم چنین دیدگاهی داره و میگه دختر

امانتی در دست پدر و باید به خانواده شوهرش برگردد... (شهلا، ساکن روستای چوبین، ۱۳ ساله در هنگام ازدواج، تحصیلات: ابتدایی).

۴.۶ ازدواج زودهنگام به مثابه یک استراتژی

مصاحبه‌ها نشان می‌دهد که ازدواج زودهنگام در این بافت روستایی، گاهی به عنوان راهکاری برای فرار خانواده‌ها از فشارهای اجتماعی و اقتصادی است. این فرار، ریشه در ترس‌ها و نگرانی‌های مختلفی دارد که در نهایت به انتخاب ازدواج زودهنگام برای دختران منجر می‌شود. ازدواج‌های از پیش تعیین شده و بر اساس مصلحت‌اندیشی‌های طایفه‌ای، می‌تواند راهی برای حل اختلافات و حفظ آرامش و صلح بین خانواده‌ها و طایفه‌ها باشد. این امر، به ویژه در روستاهای شهرستان فارس که روابط ایلی و طایفه‌ای بسیار قوی است، نقش بسیار مهمی در تصمیم‌گیری برای ازدواج زودهنگام دختران ایفا می‌کند. مشخصات نظام ایلی در کنار پیوند خونی (نسبت قومی) و اهمیت آن، ساختار اجتماعی بسیار سیستماتیک است که در این ساختار، روابط متقابل اجتماعی بسیار قوی است، همه همدیگر را خوب می‌شناسند، هویت قومی خود را حفظ می‌کنند، ایل را گروه مرجع خود می‌دانند و از قواعد و هنجارهای ایل که همگی منبعث از نظام آفرینش و طبیعت هستند، کاملاً پیروی می‌کنند (نگاه کنید به رفیع پور، ۱۳۸۳: ۴۰). به تعبیر مشارکت‌کنندگان، در این بافت، سن ازدواج برای دختران محدود است و افزایش سن، باعث نگرانی خانواده‌ها از بی‌آبرویی و قضاوت‌های اجتماعی می‌شود. حفظ آبرو، به عنوان حفظ زمینه‌ای فرهنگی است که به روابط اجتماعی ثبات می‌بخشد و منجر به رعایت عرف، همنوایی و تایید اجتماعی می‌گردد. بدین ترتیب خانواده‌های روستایی رفتار خود را با عرف جامعه مطابقت می‌دهند تا مورد مواخذه، تمسخر، طرد و سایر پیامدهای نامطلوب آن قرار نگیرند (نگاه کنید به محمدی، ۱۳۹۱: ۱۴۰). لذا ازدواج زودهنگام، راهی برای جلوگیری از این نگرانی‌ها و حفظ آبروی خانواده تلقی می‌شود. همچنین در این بافت، بویژه در روستاهای بیدگل و چوبین، فرصت‌های تحصیلی برای دختران محدود است و خانواده‌ها ممکن است با ازدواج زودهنگام، در جستجوی راهی برای تامین آینده اقتصادی و اجتماعی دختران خود باشند.

...پدرم کارگر ساده بود و مادرم خانه‌دار، چهار تا هم خواهر بودیم. بابام درآمد خیلی خوبی نداشت، ذهن بین بود و حرف مردم براش خیلی مهم بود. به مادرم می‌گفت مردم میگن: مگه گوساله پروار بستی، زود ردشون کن برن، بعد می‌مونن رو دستت،

دیگه کسی به هواشون نمیاد... (سمیه، ساکن روستای ده چشمه، ۱۷ ساله در هنگام ازدواج، تحصیلات: دبیرستان).

۵.۶ فشار نقش‌های اجتماعی

در ازدواج زودهنگام، دختران با طیف وسیعی از نقش‌ها مواجه می‌شوند که می‌توان آن‌ها را به‌عنوان «فشار نقش» (Role Strain) توصیف کرد. این فشارها از تعارض بین انتظارات متناقض و نقش‌های اجتماعی مختلف ناشی می‌شوند که اغلب با سن و بلوغ روانی و اجتماعی دختران هماهنگ نیستند. مصاحبه‌ها گویای آن است که دختران با ازدواج زودهنگام، ناگهان مجبور می‌شوند «نقش همسر» را ایفا کنند که شامل مسئولیت‌های خانگی، برآورده کردن انتظارات جنسی و عاطفی همسران‌شان است، در حالی که ممکن است آمادگی روانی و عاطفی لازم را نداشته باشند و این امر منجر به خشونت خانگی می‌شود. مصاحبه‌ها همچنین نشان می‌دهد که در بسیاری از موارد، دختران به‌طور همزمان با نقش همسر، «نقش مادر» را نیز عهده‌دار شده‌اند؛ مراقبت از کودک در سنین پایین می‌تواند باعث فشار عاطفی، روانی و جسمی زیادی شود، که این فشار با کمبود تجربه و آمادگی پیشین تشدید می‌شود. دختران همچنین «نقش خانه‌داری» را در سنین کم بر عهده می‌گیرند؛ این نقش نیاز به مهارت‌ها و تجربیاتی دارد که دختران جوان به‌طور معمول آن‌ها را ندارند. از سویی دیگر، زیست تازه عروس در خانواده‌های گسترده و ارتباط با مادر شوهر، خواهر شوهر و جاری انتظارات و نقش‌های جدیدی را برای وی ایجاد می‌کند. تمام این نقش‌ها به‌طور همزمان و در یک سن پایین بر دوش دختران گذاشته می‌شوند، که این مسئله به فشار نقش و احتمالاً مشکلات روانی، عاطفی و جسمانی دختران منجر می‌شود.

...در حالی که هنوز خودم را در زندگی پیدا نکرده بودم و درکی از ازدواج و زندگی مشترک نداشتم، دیگران از من توقع داشتن که زن و مادر خوبی باشم. من خونه مادرشوهرم زندگی می‌کردم و شوهرم عسلویه کارگری می‌کرد. مادر شوهرم با اینکه زن‌دایی و فامیل‌مون بود خیلی اذیتم می‌کرد، صبح تا شب بچه‌داری می‌کردم، غذا می‌پختم، خونه تمیز می‌کردم، بازم غُر می‌زد و می‌گفت این دختر کار بلد نیس. انگار من ازدواج کرده بودم که همیشه در خدمت دیگران باشم، هیچ آزادی و استقلالی نداشتم... (ندا، ساکن روستای چوبین، ۱۴ ساله در هنگام ازدواج، تحصیلات: ابتدایی).

۶.۶ چالش‌های هویتی

ازدواج زودهنگام، تأثیرات عمیقی بر هویت زنان روستایی دارد. این تغییرات هویتی ممکن است شامل تغییر در نقش‌ها، مسئولیت‌ها و حتی خودپنداره زنان باشد. مصاحبه‌ها بیانگر آن است که ازدواج زودهنگام به طور مستقیم بر نقش‌های اجتماعی زنان تأثیر می‌گذارد. در این بافت روستایی، دختران با ازدواج زودهنگام معمولاً به دلیل مسئولیت‌های خانوادگی مجبور به ترک تحصیل و کاهش مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی می‌شوند. این امر به کاهش تعاملات اجتماعی و احساس انزوا منجر می‌شود و هویت اجتماعی آن‌ها را محدود می‌کند؛ در نتیجه، زنان خود را تنها به عنوان همسر و مادر تعریف می‌کنند و از هویت‌های دیگر خود فاصله می‌گیرند.

ازدواج در سنین پایین معمولاً به وابستگی اقتصادی زنان به همسران‌شان منجر می‌شود؛ این وابستگی می‌تواند به کاهش قدرت تصمیم‌گیری زنان منجر شود که بر احساس خود ارزشمندی و هویت اقتصادی آن‌ها تأثیر منفی می‌گذارد. به تعبیر مشارکت‌کنندگان، ازدواج زودهنگام در دهه گذشته (زمانی که آن‌ها ازدواج کرده‌اند) اغلب به عنوان یک ارزش و هنجار فرهنگی پذیرفته شده بود و این امر باعث می‌شود زنان هویت خود را بیشتر با نقش‌های سنتی و خانوادگی تعریف کنند [که این نوع هویت با انتظارات اجتماعی و فرهنگی جامعه همخوانی داشته است، اما در عین حال باعث سرکوب هویت فردی و شخصی آن‌ها شده است].

همچنین در این بافت، ازدواج زودهنگام به بروز مشکلات روانشناختی مانند اضطراب، افسردگی و احساس ناکامی منجر شده است و این مشکلات نه تنها بر کیفیت زندگی زنان مشارکت‌کننده تأثیر گذاشته است بلکه بر شکل‌گیری هویت روانی آن‌ها نیز بی‌تأثیر نبوده است.

...آنقدر زود ازدواج کردم که اصلاً نفهمیدم کی بچگی کردم، کی نوجوان بودم و کی بزرگ شدم. من در زندگی تقریباً خودم را فراموش کرده‌ام، نه استعدادهام را شناختم و نه دنبال توانایی‌هایم رفتم. شوهرم از من خیلی بزرگتره و معمولاً به حرف‌های من گوش نمیده و هر کاری که خودش خواست انجام میده، من فقط درگیر کارهای خونه و بچه‌داری هستم، گاهی فکر می‌کنم انگار نه انگار که من هم هستم، خیلی تنهام... (عاطفه، ساکن روستای بیدگل، ۱۳ساله در هنگام ازدواج، تحصیلات: ابتدایی).

۷. نتیجه‌گیری

ازدواج زودهنگام یکی از پدیده‌های اجتماعی است که به‌ویژه در جوامع روستایی با چالش‌های جدی همراه است و تأثیرات عمیقی بر زندگی فردی و اجتماعی زنان دارد. در این جوامع، سنت‌ها و هنجارهای فرهنگی به ویژه بر مبنای ارزش‌های مردسالارانه، غالباً دختران را در سنین پایین به ازدواج وادار می‌کند، به طوری که این فرآیند به یک واقعیت اجتماعی نهادینه‌شده تبدیل می‌شود. در بسیاری از موارد، این ازدواج‌ها به نوعی ازدواج اجباری تعبیر می‌شوند که در آن حق انتخاب و آزادی زنان به شدت محدود می‌شود. در نتیجه، این پدیده نه تنها به تداوم نابرابری‌های جنسیتی دامن می‌زند بلکه به آثار منفی بر بهداشت روانی، تحصیلات و فرصت‌های اقتصادی زنان منجر می‌شود. بنابراین، بررسی پدیدارشناختی ازدواج زودهنگام در جوامع روستایی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، چرا که درک عمیق‌تر این پدیده می‌تواند به طراحی مداخلات مؤثر برای کاهش پیامدهای منفی آن و ارتقای وضعیت زنان کمک کند.

پژوهش حاضر، با اتکاء به رویکرد پدیدارشناسی، تجربه زیسته زنان روستایی استان چهارمحال و بختیاری از ازدواج زودهنگام را بررسی می‌کند؛ بر این اساس، با چهارده نفر از زنان روستایی بخش مرکزی شهرستان فارس، مصاحبه نیمه‌ساخت یافته در زمینه باورها، احساسات، نگرش‌ها و تجربه‌های آنها از ازدواج زودهنگام صورت گرفته است. هدف این پژوهش، کشف معانی و ماهیت اساسی این تجربه از دریچه ذهن زنان، بدون پیش‌فرض‌های تحلیلی از پیش تعیین شده است. از این جهت، محقق به دنبال بازنمایی دنیای تجربه شده زنان در ارتباط با پدیده ازدواج زودهنگام، شکل‌گیری هویت آنها در این شرایط و معنا بخشی آنها به این رویداد در بستر فرهنگی و اجتماعی خود می‌باشد.

محقق در این پژوهش از نظریه نوسازی، نظریه مبادله، نظریه نابرابری جنسیتی، نظریه نظام‌ها و نظریه‌های اجتماعی خانواده به عنوان حساسیت نظری بهره می‌گیرد تا پیچیدگی‌های ازدواج زودهنگام را در بین زنان روستایی این منطقه مشخص کند. با توجه به اینکه در نظام ایلی و طایفه‌ای، خاص‌گرایی فرهنگی بر عام‌گرایی غالب است، لذا تعهد اجتماعی مبتنی بر تعلقات خویشاوندی و قومی است. به همین جهت در بافت مورد مطالعه - که بافتی ایلی و طایفه‌ای است -، سنت‌گرایی دامنه تعقل‌گرایی و نوآوری را محدود می‌کند (نگاه کنید به چلبی و عبداللهی، ۱۳۷۰: ۲۴۱). از منظر نظریه نوسازی، تداوم پدیده ازدواج زودهنگام در این مناطق روستایی را می‌توان به عنوان مقاومتی در برابر فرآیندهای

تغییر اجتماعی و فرهنگی مرتبط با نوسازی تفسیر کرد. این امر نشان می‌دهد که در غیاب فرصت‌های کافی برای تحصیل و مشارکت اقتصادی زنان که از شاخص‌های نوسازی هستند، ساختارهای سنتی همچنان در تعیین سرنوشت دختران نقش محوری ایفا می‌کنند. از دیدگاه نظریه نابرابری جنسیتی، ازدواج زود هنگام به وضوح بازتولیدکننده و تشدیدکننده نابرابری‌های ساختاری میان زنان و مردان در جامعه روستایی است، جایی که نقش‌ها و فرصت‌های محدودکننده برای دختران تعریف می‌شود و حقوق آنها در فرآیند ازدواج زود هنگام نادیده گرفته می‌شود. نظریه نظام‌ها نیز با تأکید بر ارتباط متقابل اجزای مختلف جامعه، به ما کمک می‌کند تا درک کنیم چگونه عواملی چون فقر (در سطح نظام اقتصادی)، سنت‌های مردسالارانه (در سطح نظام فرهنگی و اجتماعی)، و روابط طایفه‌ای (در سطح نظام اجتماعی) در کنار هم پدیده ازدواج زود هنگام را شکل داده و آن را به یک پدیده نظام‌مند تبدیل می‌کنند. از منظر نظریه‌های اجتماعی خانواده، یافته‌ها نشان می‌دهد که ساختار و کارکردهای خانواده در این منطقه چگونه تحت تأثیر عوامل بیرونی (اقتصادی، اجتماعی) قرار گرفته و چگونه تصمیم‌گیری در مورد ازدواج دختران تحت فشارهای درون و برون خانوادگی صورت می‌پذیرد، به گونه‌ای که منافع خانواده بر منافع فردی دختران اولویت می‌یابد. نظریه مبادله نیز گرچه به طور مستقیم تبیین‌کننده پدیده اجباری بودن ازدواج زود هنگام نیست، اما می‌تواند در تحلیل پیامدهای این پدیده پس از وقوع آن مفید باشد، جایی که زنان در روابط زناشویی خود با محدودیت منابع و فرصت‌ها روبرو بوده و ممکن است در فرآیندهای مبادله درون خانواده (نقش‌ها، تصمیم‌گیری‌ها) در موضع ضعف قرار گیرند.

یافته‌های پژوهش در چندین مضمون کلیدی دسته‌بندی شده‌اند که هر یک بر جنبه‌های خاصی از این پدیده تأکید دارند: «ازدواج زود هنگام به مثابه ازدواج اجباری»، «ازدواج زود هنگام به مثابه یک ارزش اجتماعی»، «ازدواج زود هنگام به مثابه نوعی خشونت ساختاری»، «ازدواج زود هنگام به مثابه یک استراتژی»، «فشار نقش‌های اجتماعی» و «چالش‌های هویتی». در واقع این شش مضمون، نمایه‌ای از ساختارهای قدرت، هنجارهای فرهنگی و شرایط اقتصادی - اجتماعی حاکم بر این منطقه را به نمایش می‌گذارند و به روشنی نشان می‌دهند که ازدواج زود هنگام در این منطقه صرفاً یک رویداد فردی نیست، بلکه عینیت پیچیده‌ای از نیروهای اجتماعی است.

پژوهش بیانگر آن است که ازدواج زودهنگام در این منطقه، به جای یک انتخاب آگاهانه، اغلب به عنوان ازدواج اجباری تجربه می‌شود. فشارهای خانوادگی، اجتماعی و اقتصادی، دختران را به پذیرش ازدواجی وادار می‌کند که آمادگی روانی، اجتماعی و حتی جسمی برای آن را ندارند. این امر منجر به تداوم ازدواج زودهنگام به عنوان یک ارزش اجتماعی می‌شود، چرا که نهاد خانواده و جامعه، به جای حمایت از حق انتخاب دختران، این پدیده را به عنوان سنتی دیرینه و امری مثبت تلقی می‌کنند. این یافته تا حدودی با نتایج پژوهش‌های [سلحشور و حبیب پور گتایی، ۱۴۰۰] و [احمدی، ۱۴۰۰] که به نقش عوامل فقر، نگاه مردسالارانه و باورهای سنتی در رواج ازدواج زودهنگام اشاره کرده بودند، همسو است و بر اهمیت این عوامل در منطقه مورد مطالعه تأکید می‌کند. همچنین از آن جا که ازدواج زودهنگام باعث تضعیف توانایی‌ها و ظرفیت‌های دختران می‌شود و حقوق آن‌ها را نادیده می‌گیرد، می‌توان آن را نوعی «خشونت ساختاری» تلقی کرد. این خشونت نه تنها در شکل فیزیکی بلکه در نوعی خفقان اجتماعی، محدودیت بر حقوق دختران از جمله حق تحصیل و بهداشت روانی آنها ایجاد می‌کند. دختران تحت تأثیر این نوع خشونت، توانایی انتخاب و تصمیم‌گیری را از دست می‌دهند و به مجریان‌های بدون اختیار تبدیل می‌شوند. این یافته با پژوهش [مجدی و همکاران، ۱۴۰۲] که به تجربه زیسته زنان از ازدواج زودهنگام در روستای بقمچ پرداخته، همسو است. در عین حال، برخی از زنان روستایی، ازدواج زودهنگام را به عنوان یک استراتژی برای رهایی از فقر یا ارتقای وضعیت اجتماعی خود و خانواده‌شان تلقی می‌کنند. آنها بر این باورند که در شرایط فقر و عدم دسترسی به امکانات مالی مناسب، خانواده‌ها ممکن است ازدواج دختران را به عنوان راهی برای کاهش بار اقتصادی و تأمین آینده‌ای نامعلوم برای آن‌ها در نظر بگیرند. یافته‌های این پژوهش مبنی بر ارتباط فقر با ازدواج زودهنگام، با نتایج مطالعاتی چون پژوهش [پاول، ۲۰۲۰] در هند همسو است و نشان می‌دهد که فقر به عنوان یک عامل زمینه‌ای در بسترهای فرهنگی مختلف، در این پدیده نقش آفرین است. این رویکرد با تصور اینکه ازدواج می‌تواند باعث بهبود وضعیت اقتصادی خانواده شود، موجب تسریع در روند ازدواج دختران می‌شود و آنان را در شرایطی قرار می‌دهد که مجبور به پذیرش نقش‌هایی می‌شوند که با هویت واقعی آنان در تضاد است. از آنجا که این زنان به سرعت به عنوان همسر و مادر تعریف می‌شوند، فرصتی برای شناسایی هویت فردی و تحقق آرزوهای شخصی خود ندارند که این امر نیز به بحران‌های هویتی، احساس طرد اجتماعی و کاهش عزت نفس آنها منجر شود.

از جمله محدودیت‌های اصلی این پژوهش، ماهیت حساس موضوع ازدواج زود هنگام و مقاومت اجتماعی زنان روستایی برای به اشتراک گذاشتن تجربیات شخصی خود بود. زنان روستایی به دلیل احترام، خجالت و حجب و حیا، همه جزئیات تجربیات خود را بیان نمی‌کردند. این حساسیت قطعاً بر نرخ مشارکت آنها، عمق اطلاعات کسب شده و برقراری رابطه اعتماد با آنان تأثیرگذار بود که با صرف زمان و تلاش‌های زیاد محقق، اعتمادسازی بین محقق و زنان روستایی صورت گرفت. از دیگر محدودیت‌های این پژوهش، محدودیت‌های جغرافیایی و دسترسی فیزیکی به روستاهای شهرستان فارس، به ویژه در شرایط آب و هوایی خاص بود که فرآیند برنامه‌ریزی برای مصاحبه‌ها را با چالش‌های زیادی روبرو کرده بود. و محدودیت دیگر آنکه، مانند اغلب پژوهش‌های کیفی با رویکرد پدیدارشناسی، یافته‌های این مطالعه به تجربه زیسته گروه خاصی از زنان روستایی در بخش مرکزی شهرستان فارس محدود می‌شود و قابلیت تعمیم آماری به جمعیت‌های بزرگتر را ندارد.

در مجموع، پژوهش نشان می‌دهد که ازدواج زود هنگام در این منطقه ریشه در نابرابری‌های جنسیتی، فقر، سنت‌های مردسالارانه، روابط طایفه‌ای و ضعف ساختارهای حمایتی از زنان دارد. بنابراین، برای مقابله با این پدیده و پیشگیری از مشکلات ناشی از آن، علاوه بر آموزش و آگاهی‌بخشی عمومی، ضروری است به بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی زنان، ایجاد فرصت‌های برابر آموزشی و اشتغال و تغییر نگرش‌های سنتی در مورد ازدواج و نقش زنان در جامعه توجه شود. تمرکز بر توانمندسازی زنان، حمایت از حقوق آنها و ایجاد شبکه‌های حمایتی، نقش اساسی در کاهش ازدواج زود هنگام و بهبود کیفیت زندگی این زنان خواهد داشت. در سطح محلی، پیشنهاد می‌شود با برگزاری کارگاه‌های آموزشی هدفمند در مدارس و مراکز اجتماعی روستا با مشارکت معتمدین، بر آگاهی‌بخشی پیرامون پیامدهای سوء ازدواج زود هنگام و تقویت درک خانواده‌ها از حقوق دختران تأکید شود. همچنین، با توجه به نقش فقر در این پدیده، حمایت از ایجاد فرصت‌های اقتصادی پایدار برای زنان روستایی از طریق ارائه تسهیلات و آموزش مشاغل خانگی می‌تواند به کاهش فشارهای اقتصادی بر خانواده‌ها کمک کند. از سوی دیگر، تقویت ساختارهای حمایتی از جمله مراکز مشاوره محلی برای ارائه خدمات روانشناختی و حقوقی به دختران در معرض خطر و خانواده‌های آنها، و آموزش کادر محلی برای شناسایی و ارجاع موارد مشکوک ازدواج اجباری، گامی مهم در جهت حمایت از این گروه آسیب‌پذیر است. البته

تحقق این دستاوردها مستلزم همکاری و حمایت مشترک دولت، نهادهای غیر دولتی و جامعه محلی است تا در نهایت بتوان به تغییرات پایدار و مثبتی در این زمینه دست یافت.

پی‌نوشت‌ها

۱. مصاحبه‌های نیمه‌ساخت‌یافته: در این نوع مصاحبه‌ها که به مصاحبه‌های نیمه رهنمودی نیز معروف‌اند، محقق یکسری پرسش‌های راهنما و نسبتاً باز در اختیار دارد که در مورد آنها از مصاحبه شونده اطلاعاتی را کسب می‌کند. اما وی لزوماً همه پرسش‌ها را با همان نظم و ترتیبی که یادداشت کرده و در همان جمله‌بندی‌هایی که پیش‌بینی کرده است مطرح نمی‌کند؛ بلکه سعی می‌کند که رشته کلام از هدف‌های اصلی مصاحبه نه منحرف شود و نه خیلی دور، و هر بار که لازم باشد با مداخله در جریان گفتگو مسیر آن را تصحیح نماید (کیوی، ۱۳۸۶: ۲۰۴).
۲. بخش مرکزی شهرستان فارسان دارای سه روستا به نام‌های ده چشمه، چوبین و بیلگل است که جمعیت آنها بر اساس سرشماری مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۵ به ترتیب ۴۵۱۰، ۱۴۳ و ۱۵۷ نفر بوده است (سالنامه آماری استان چهار محال و بختیاری، ۱۳۹۵).

کتاب‌نامه

- احمدی، کامیل (۱۳۹۶)، ضرورت بازنگری و افزایش سن ازدواج کودکان در قوانین ایران، *مطالعات حقوق*، ۲(۱۷)، ۲۵۱-۲۳۳.
- احمدی، کامیل (۱۴۰۰)، طنین سکوت: پژوهشی جامع درباره ازدواج زودهنگام کودکان در ایران، *فصلنامه خانواده‌درمانی کاربردی*، ۲(۲)، ۵۲۷-۵۰۸.
- احمدی، وکیل و انیس رضایی (۱۳۹۴)، بررسی پیش‌رسی ازدواج در استان‌های کشور طی سالهای ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰، *فصلنامه جمعیت*، ۲۲(۹۴-۹۳)، ۹۴-۸۱.
- ازکیا، مصطفی (۱۳۸۳)، *فقر یکپارچه روستا، اقتصاد کشاورزی و توسعه - ویژه نامه فقر و آسیب پذیری روستایی*، ۸۷-۱۳۳.
- افتخارزاده، سیده زهرا (۱۳۹۴)، تجربه زیسته زنان در ازدواج زودهنگام، *پژوهشنامه مددکاری اجتماعی*، ۲(۳)، ۱۰۸-۱۵۶.
- آستین افشان، پروانه (۱۳۸۰)، *بررسی روند تحولات سن ازدواج و عوامل اجتماعی - جمعیتی مؤثر بر آن طی سالهای ۱۵ - ۱۳۵۵*، پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران: گروه جمعیت‌شناسی دانشگاه تهران.
- پین، مالکوم (۱۳۹۱)، *نظریه نوین مددکاری اجتماعی*، ترجمه طلعت الهیاری و اکبر بخشی‌نیا، تهران: دانژه.

تجربه زیسته زنان روستایی از ازدواج زود هنگام ... (امید بابائی) ۱۱۹

توحیدی اردهالی، فاطمه و الهه حیدرزاده (۱۳۹۰)، تحقیق کیفی با تأکید بر روش گروه کانونی (مجموعه مقالات روشهای کیفی در پژوهشهای اجتماعی تهران): مجمع تشخیص مصلحت نظام، مرکز تحقیقات استراتژیک.

چلبی، مسعود و محمد عبداللهی (۱۳۷۰)، نظام ایلی: ماهیت و مختصات عمده جامعه عشایری ایران، فصلنامه علوم اجتماعی، (۳ و ۴)، ۲۴۷-۲۳۷.

چنانی، فاطمه، فاطمه رضایی فرد، فاطمه جلالی، و سارا جهانگیری (۱۴۰۱)، بررسی علل و آسیبهای کودک همسری، مطالعات فرهنگ و هنر، (۱)۷، ۱۱۴-۱۰۵.

رحیمی نامدار، نگار (۱۳۹۸)، بررسی جامعه‌شناختی گرایش به کودک همسری و عوامل مرتبط با آن در بین دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه دوم ناحیه سه تبریز، پایان نامه کارشناسی ارشد، تبریز: گروه حقوق و علوم اجتماعی دانشگاه تبریز.

رفیع‌پور، فرامرز (۱۳۸۳)، عناصر زیربنایی جامعه ایران، نظام ایلی، دولت‌ستیزی و ساختار فتودال، پژوهشنامه علوم انسانی، (۴۱)، ۵۲-۳۷.

سالنامه آماری استان چهارمحال و بختیاری (۱۳۹۵)، موجود در سایت شبکه روستایی ایران به نشانی <https://stat.roostanet.com>

سلحشور، عصمت و کرم حبیب پور گنابی (۱۴۰۰)، تحلیل جامعه‌شناختی نقش فقر در تجربه کودک همسری (مطالعه موردی: زنان شهر چابهار)، فصلنامه مسائل اجتماعی ایران، (۲)۱، ۷۵-۳۱.

سلحشور، ندا (۱۳۹۹)، بررسی عوامل اجتماعی موثر بر ازدواج زود هنگام (کودک همسری) زنان در شهرستان تالش، پایان نامه کارشناسی ارشد، رشت: گروه علوم اجتماعی موسسه آموزش عالی کوشیار.

علیپازی، هوشنگ، اقبال زارعی، و کوروش محمدی (۱۴۰۱)، تجربه زیسته بانوان از پیامدهای کودک همسری: یک خوانش کیفی، فصلنامه مشاوره و روان درمانی خانواده، (۲)۱۲، ۱۷۶-۱۴۷.

غدیری، ماهرو (۱۳۹۵)، سن رضایت به ازدواج از منظر نظام بین المللی حقوق بشر، فصلنامه خانواده پژوهشی، (۴۵)۱۲، ۱۳۸-۱۱۶.

کاظمی‌پور، شهلا (۱۳۸۸)، سنجش نگرش جوانان نسبت به ازدواج و شناخت آثار و پیامدهای آن با تأکید بر ازدواج‌های دانشجویی، فرهنگ در دانشگاه اسلامی، (۲)۱۳، ۹۵-۷۵.

کرسول، جان (۱۳۹۴)، پوشش کیفی و طرح پژوهش (انتخاب از میان پنج رویکرد)، ترجمه حسن دانایی فرد و حسین کاظمی، تهران: انتشارات صفار.

کمالی، افسانه، خدیجه سفیری، و عهدیه اسدیپور (۱۴۰۰)، استراتژی‌های کودک همسران در مواجهه با مسائل زندگی زناشویی، فصلنامه زن و جامعه، (۲)۱۳، ۱۹۵-۱۶۹.

کیوی، ریمون و لوک وان کامپنهود (۱۳۸۶)، روش تحقیق در علوم اجتماعی، ترجمه عبدالحسین نیک‌گهر، تهران: انتشارات توتیا.

۱۲۰ جامعه‌پژوهی فرهنگی، سال ۱۷، شماره ۳، پاییز ۱۴۰۵

- گال، مردیت، والتر بورگ، و جویس گال (۱۳۹۴)، روشهای تحقیق کمی و کیفی در علوم تربیتی و روانشناسی، ترجمه احمد رضا نصر و همکاران، تهران: انتشارات سمت.
- محمدپور، احمد (۱۳۹۸)، روش در روش، درباره ساخت معرفت در علوم/انسانی، تهران: انتشارات لوگوس.
- محمدی، بیوک (۱۳۹۱)، مردم‌نگاری معناشناختی از الگوی فرهنگی آبرو (معانی، مصادیق و کارکردها)، مجله انسان‌شناسی، ۱۰(۱۷)، ۱۶۲-۱۳۲.
- محمدی، بیوک (۱۳۹۲)، بررسی الگوی رابطه صمیمانه همسران، پژوهش‌نامه زنان، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۴(۱)، ۱۸۷-۱۶۳.
- محمودیان، حسین (۱۳۸۳)، سن ازدواج در حال افزایش: بررسی عوامل پشتیبان، نامه علوم اجتماعی، ۱۱(۴)، ۲۷-۵۴.
- مجدی، علی اکبر، مهدی کرمانی، زهرا برادران کاشانی، و فاطمه خدمتی بقمچ (۱۴۰۲)، تجربه زیسته زنان از پدیده ازدواج زودهنگام: یک بررسی کیفی، فصلنامه خانواده‌پژوهی، ۱۹(۷۴)، ۲۱۵-۱۹۷.

- Azimi, K. (2020), The trend of girl child marriage in Iran based on national census data. *Sexual and reproductive health matters*, 28(1), 1820655.
- Groot, R. D., kuunyem, M. Y., & Palermo, T. M. (2018), Child marriage and associated outcomes in Northern Ghana: A cross-sectional study. *BMC Public Health*, 18, 1-12.
- Nour, N. M. (2009), Child marriage: a silent health and human rights issue. *Reviews in Obstetrics and Gynecology*, 2(1), 51.
- Paul, P. (2020), Child marriage among girls in India: Prevalence, trends and socio-economic correlates. *Indian Journal of Human Development*, 14(2), 304-319.
- Segal- Engelchin, D., Huss, E., & Massry, N. (2015), The experience of early marriage: Perspectives of engaged and married Muslim women in Israel. *Journal of Adolescent Research*, 31(6), 725-749.
- Susilo, S., Istiawati, N. F., Aliman, M., & Alghani, M. Z. (2021), Investigation of early marriage: A phenomenology study in the Society of Bawean Island, Indonesia. *Journal of Population and Social Studies [JPSS]*, 29, 544-562.
- UNICEF (2018), *Child marriage is a violation of human rights, but is all too common*. [UNICEF data: Monitoring the situation of children and women].
- Yann Le Strat, M. D., Dubertret, C., & Bernard Le Foll, M. D. (2011), Child marriage in the United States and its association with mental health in women. *Pediatrics*, 128(3), 524-530.